

Grunnvatnið og nýting þess í landeldi

Magnús Tumi Guðmundsson

Jarðvísindastofnun Háskólans, Háskóla Íslands

Laxeldi – hratt vaxandi

- Sjókvíaelði – tiltölulega einfalt í framkvæmd - vandamál með stök laxa
- Landeldi – meiri framkvæmdir – en öruggt fyrir stroki
- Landeldi – þarf aðgang að miklu vatni til að ganga upp
- Mikil uppbygging sjávareldis á Vestfjörðum og Austfjörðum - umdeilt

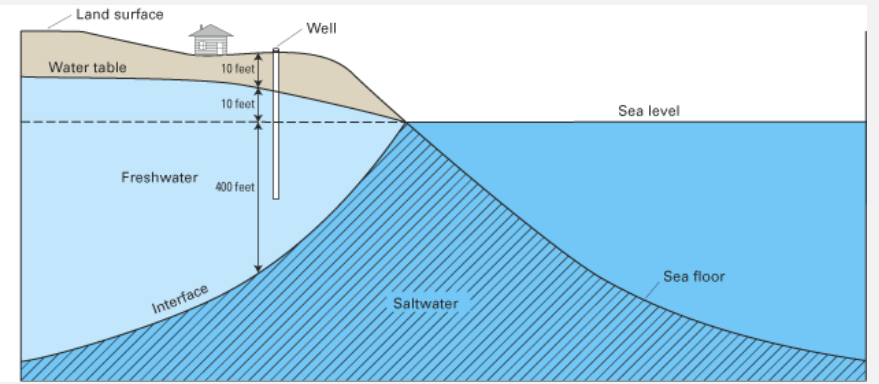

Af vef Bæjarins Besta

Af vef mbl

Þetta erindi:

- Bakgrunnur – grunnvatnið
- Hagnýting á heimsvísu
- Yfirlit um grunnvatn á Íslandi
- Reykjanes skaginn – einkenni
- Áætlanir á skaganum, einkum við Þorlákshöfn
- Áhættur – vöktun – áhrif grunnvatnsnáms af áformuðum skala

Vatn á Jörðinni

Höfin	96,54%
Jöklar	1,74%
Grunnvatn	1,69%
Stöðuvötn	0,02%
Andrúmsloftið	0,01%

Álíka mikið af vatni jarðar í grunnvatni og er bundið í jökulís.

Stöðuvötn og ár – flytja vatn sem fellur sem úrkoma hratt til sjávar

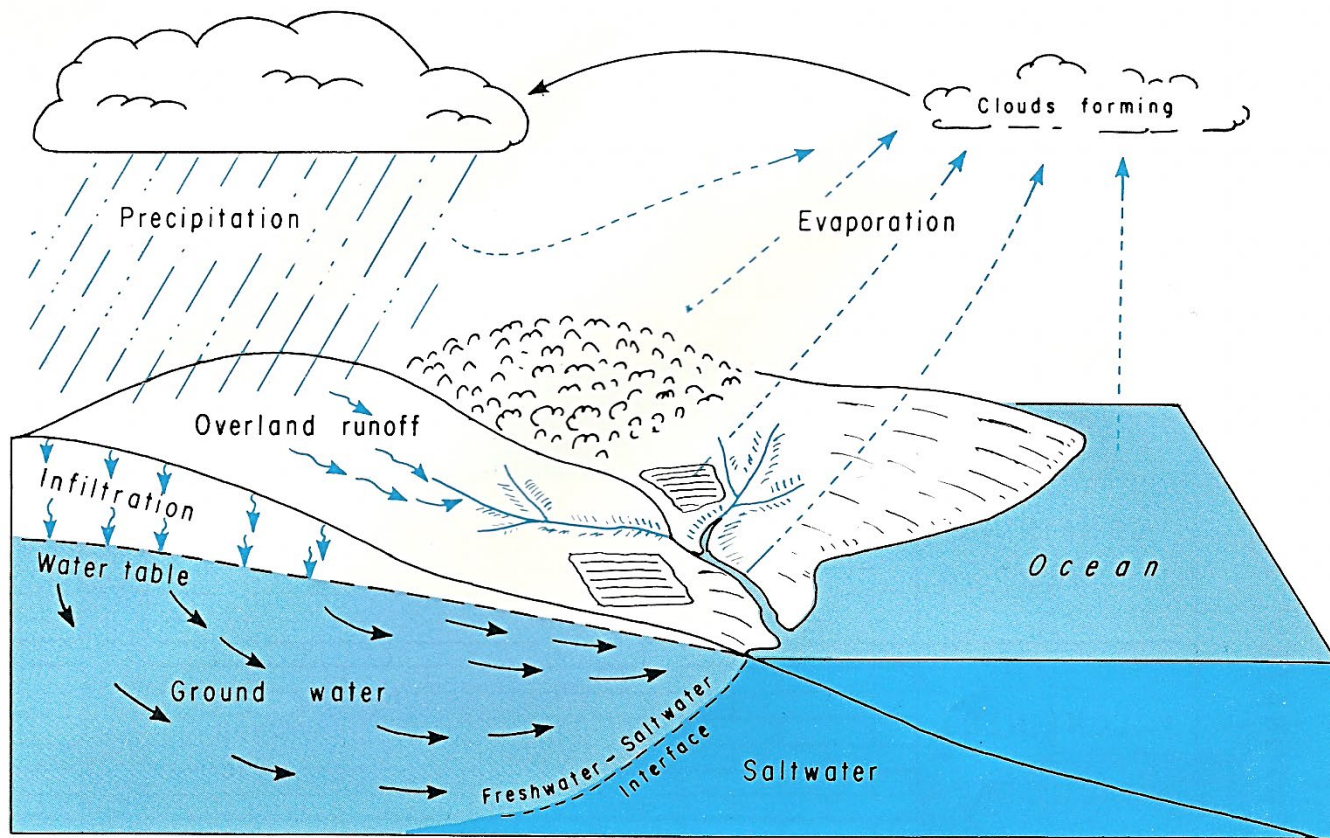
Grunnvatn – mjög hægt rennsli

<https://www.britannica.com/place/Earth/Basic-planetary-data>

HYDROLOGIC CYCLE

Hringrás vatnsins:

Uppgufun úr hafinu

Skýjamyndun

Úrkoma á landi

Yfirborðs-
rennsli

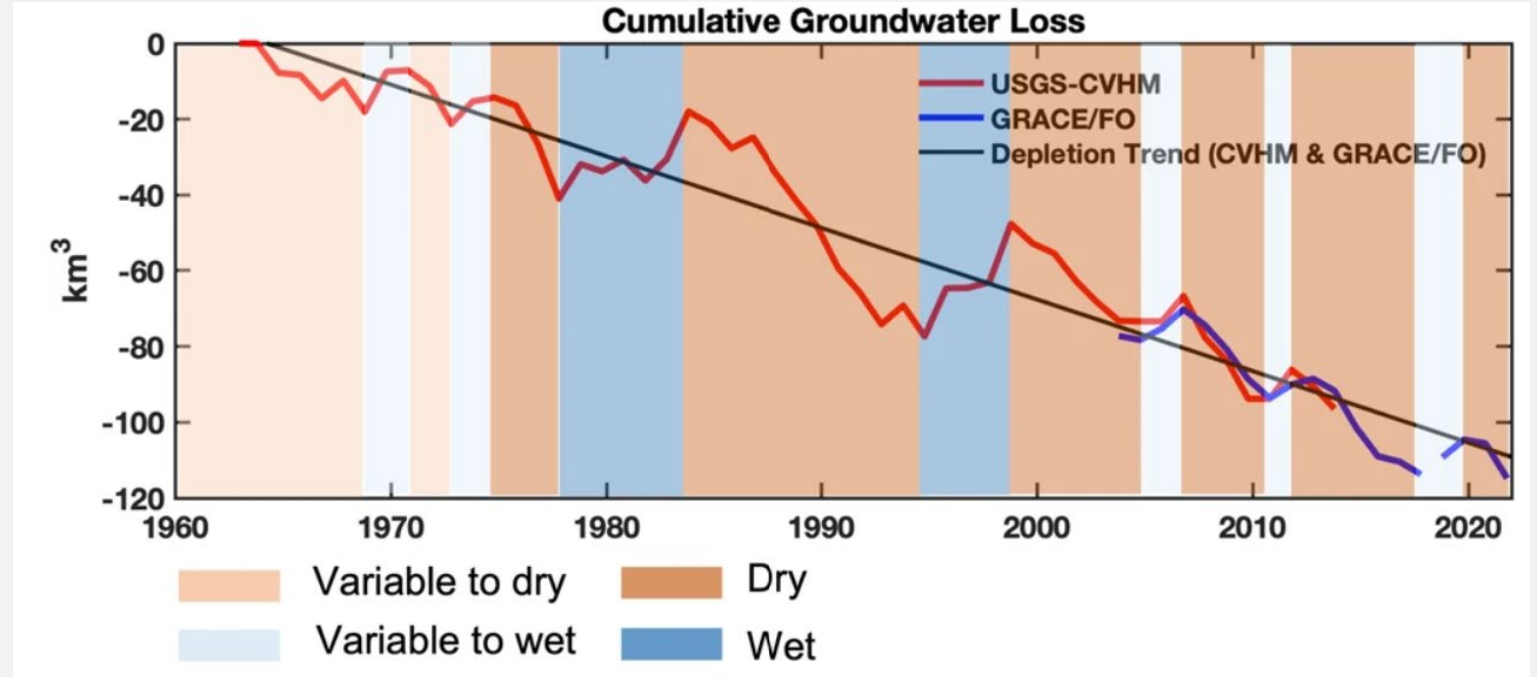
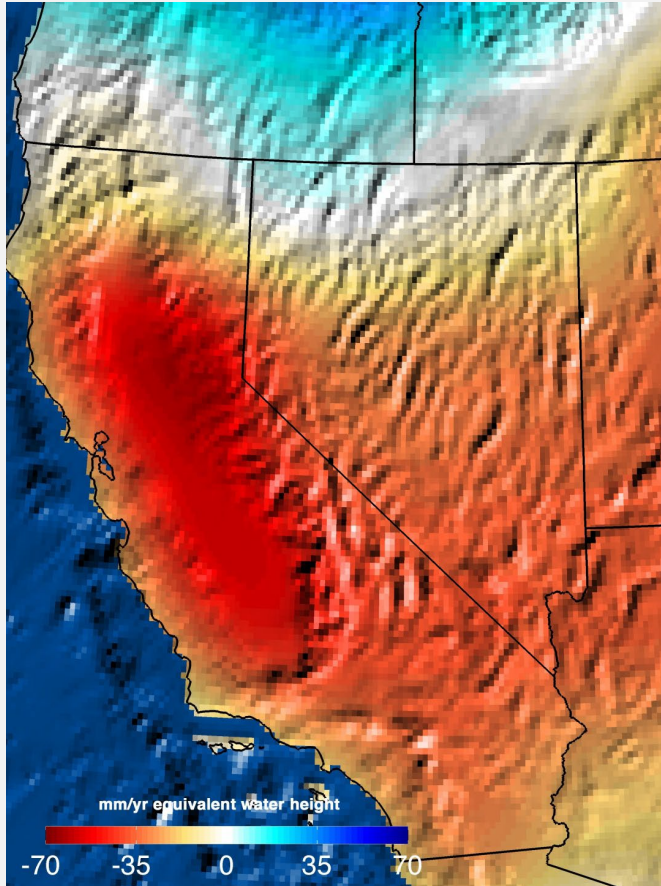
Grunnvatns-
straumar

hafið

Grunnvatn í Californíu – á geng nýting

Liu et al. 2022: Groundwater depletion in California's Central Valley accelerates during megadrought. Nature Geoscience

Lækkun grunnvatnsborðs samkvæmt þyngdarmælingum GRACE september 2011-september 2014 (af vefsíðu Nasa)

Ofnýting grunnvatns töluvert vandamál á mörgum stöðum í heiminum

Vatn á Íslandi - rennsli

Árnar – yfirborðsrennsli	~4000 m ³ /s	80%
Grunnvatnsstraumar	~1000 m ³ /s	20%

Hraunfossar í Borgarfirði

Herðubreiðarlindir

Gropinn jarðlög – ung hraun o.s.fr.v. - úrkoma sígur niður í jörð og fer niður í grunnvatn

Vatn á Íslandi - rennsli

Árnar – yfirborðsrennsli	~4000 m ³ /s	80%
Grunnvatnsstraumar	~1000 m ³ /s	20%

Vestfirðir og Austfirðir – lekt jarðlaga lítil

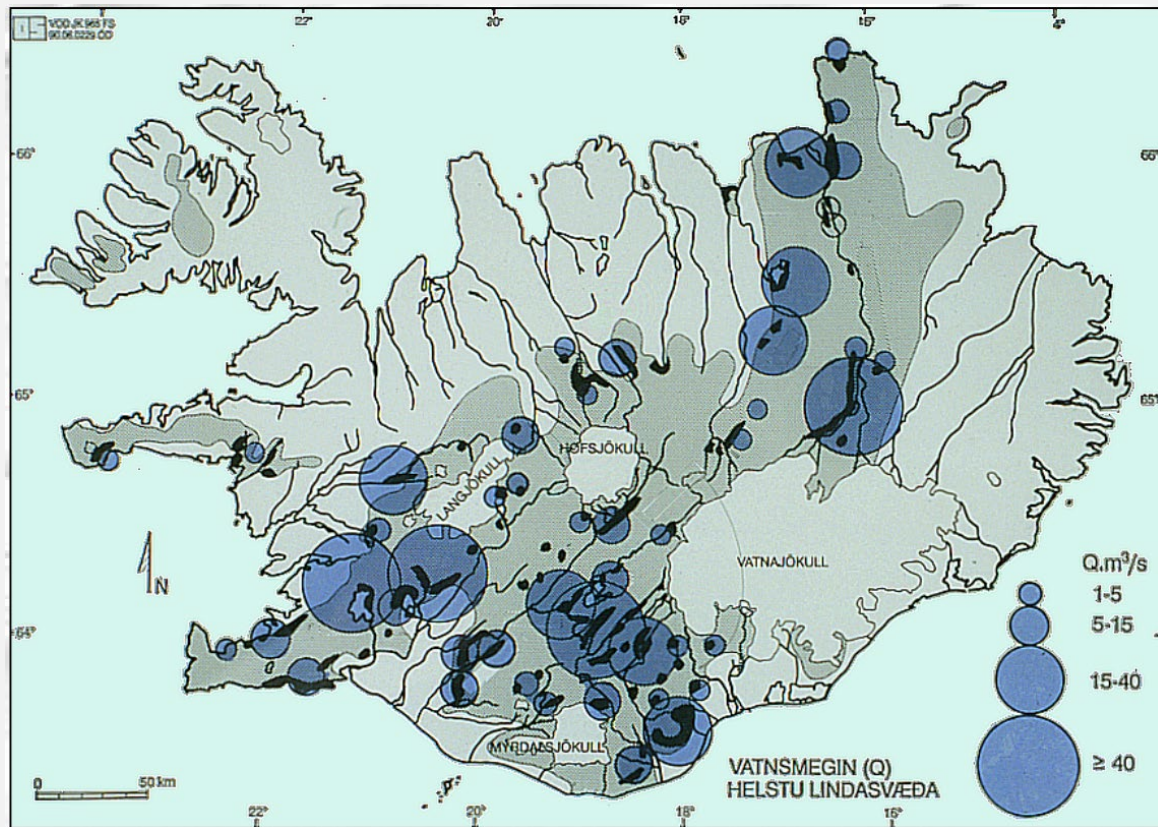
Wikipedia

Afrennsli að mestu á yfirborði – grunnvatnskerfið gefur lítið af sér

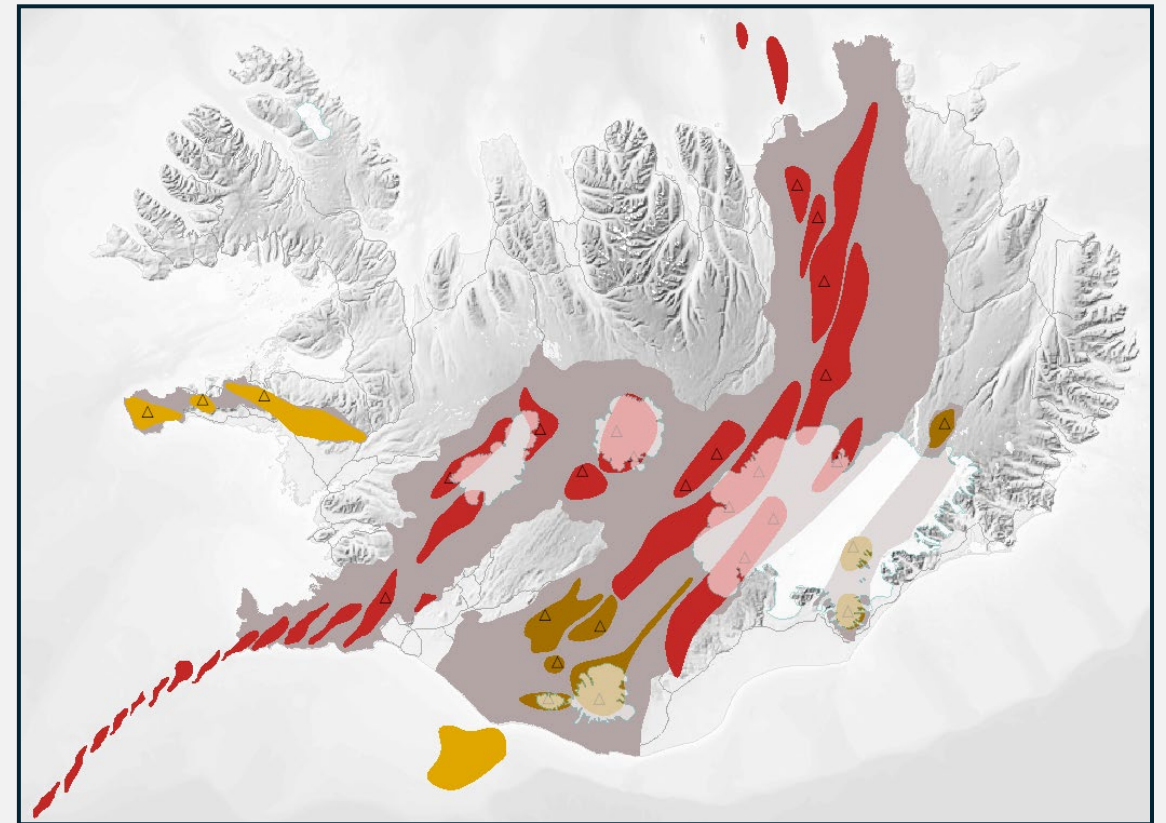

Vatn á Íslandi - rennsli

Árnar – yfirborðsrennsli	~4000 m ³ /s	80%
Grunnvatnsstraumar	~1000 m ³ /s	20%

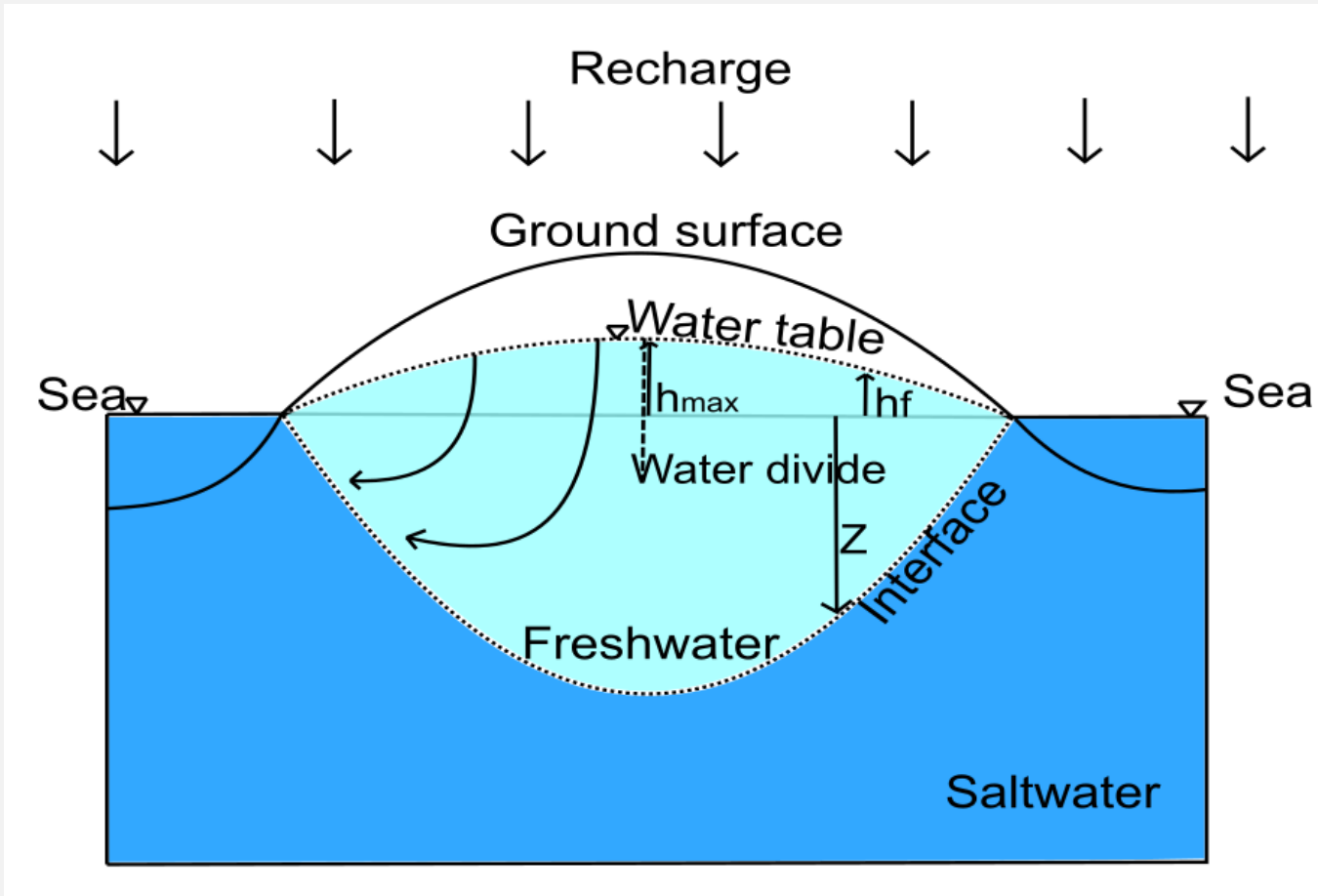

Freysteinn Sigurðsson, Orkustofnun

Af vef Landmælinga Íslands

Ferskvatnslinsa – ferska grunnvatnið flýtur ofan á jarðsjónum

Á við um eyjar og strandsvæði þar sem lekt bergsins er veruleg:

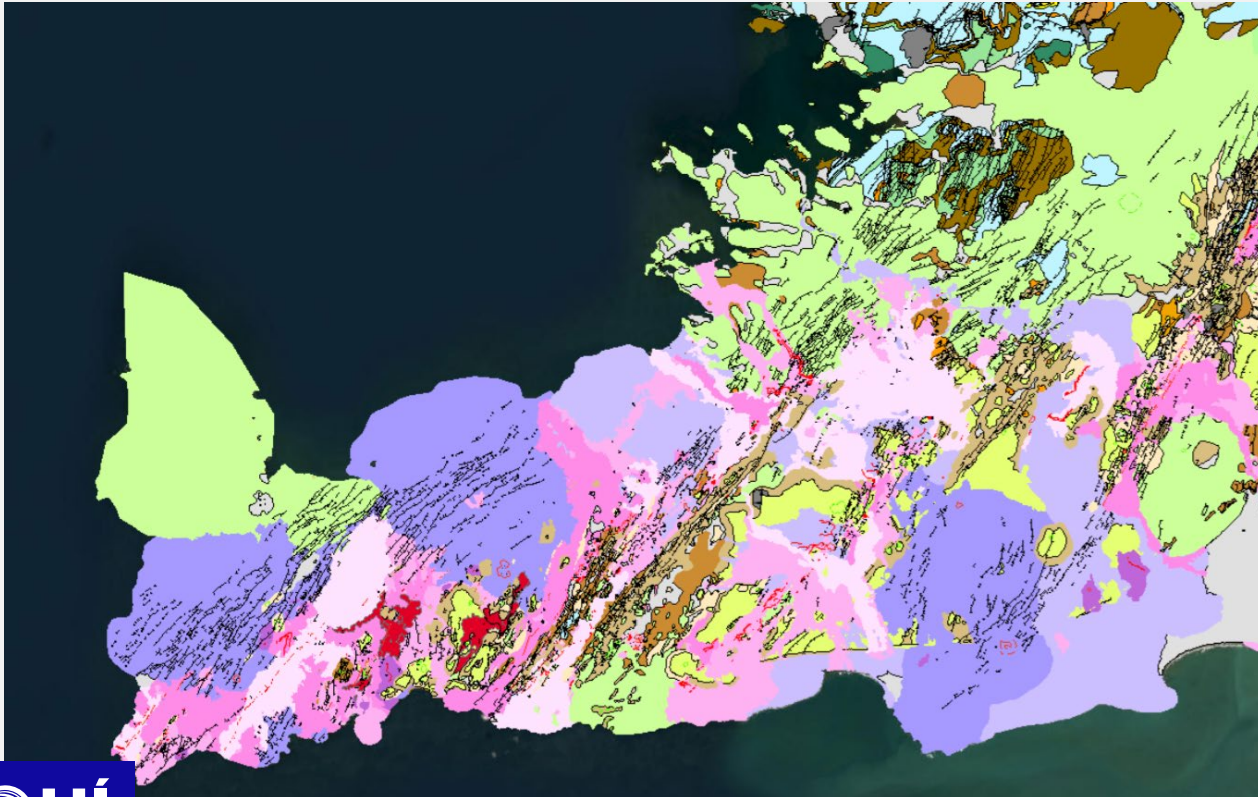
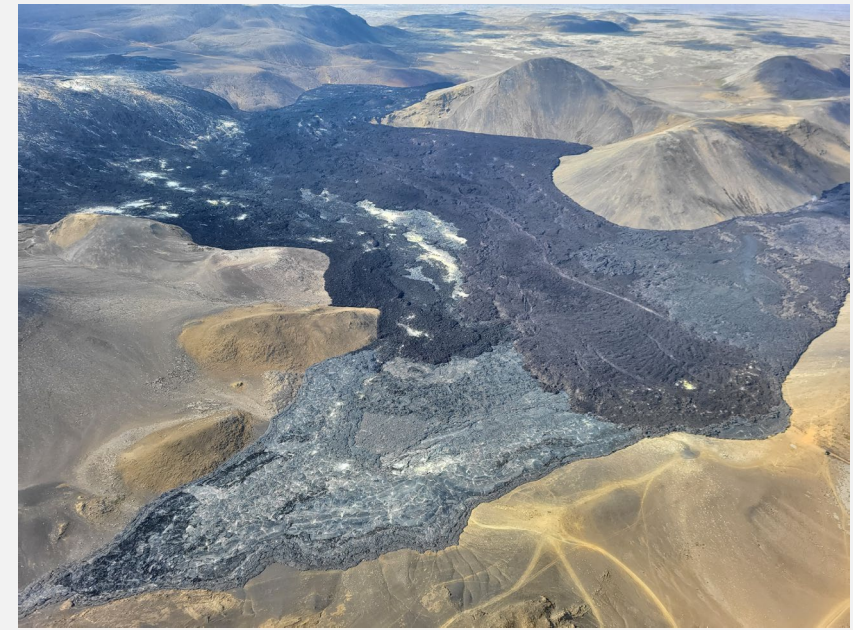
- Reykjaneskagi
- Ströndin við Snæfellsjökul
- Hlutar Melrakkaslétta?

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=User:Gabriel_HY_Lam&action=edit&redlink=1

Reykjanes skagi – jarðfræðileg einkenni:

- Að mestu þakinn nútímahraunum
- Mikið um sprungur
- Lekt mjög mikil víðast hvar
- Möguleikar á að nýta jarðsjó og grunnvatn

Nútímahraun:

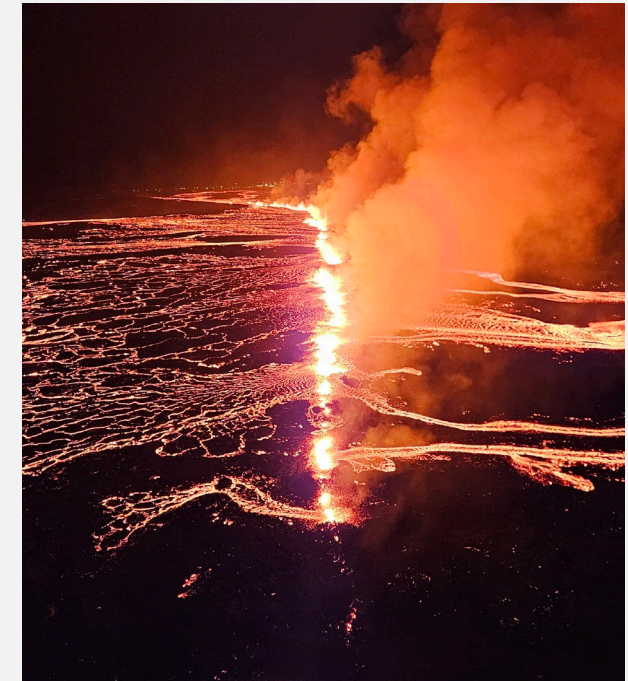
2021-2024

800 – 1240 AD

vaxandi
aldur

8000–15000 ára

Reykjanes skagi

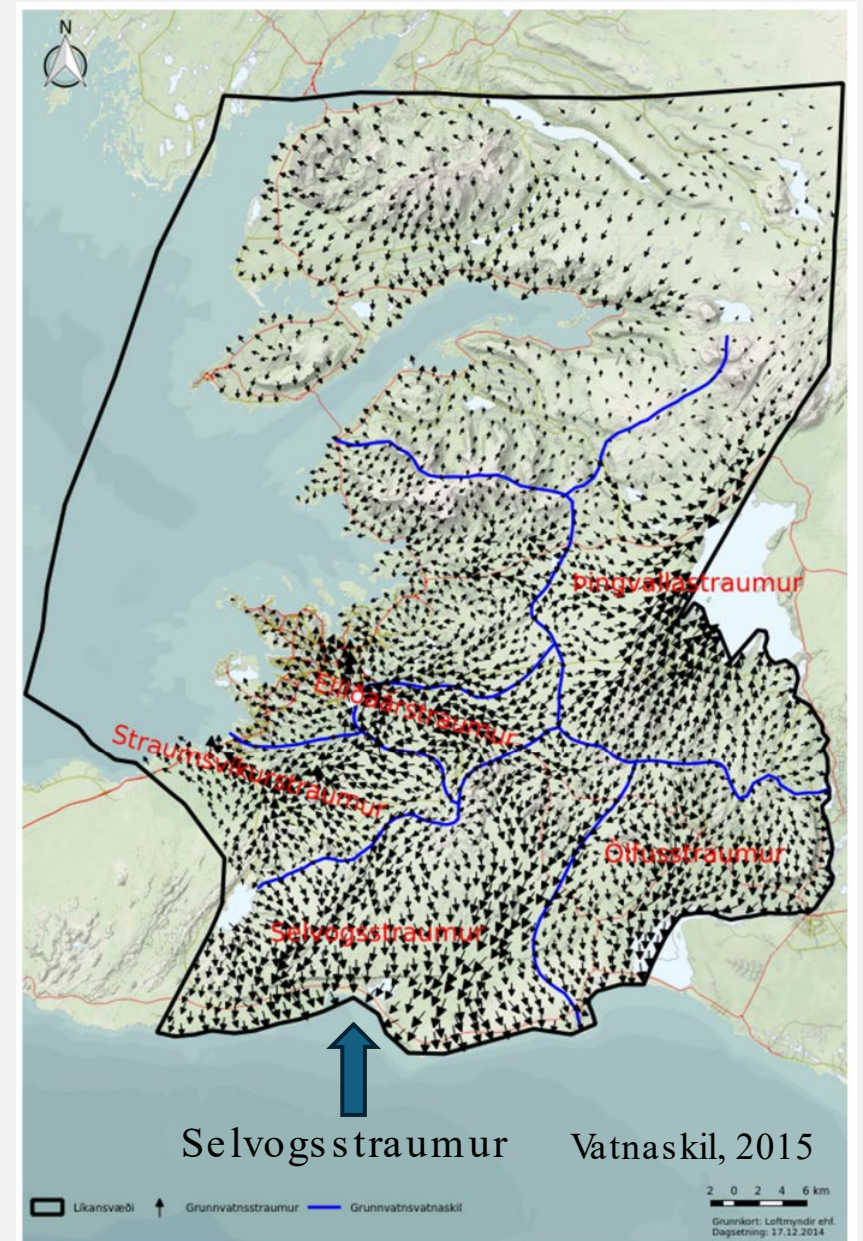
- nánast ekkert yfirborðsrennsli
- svo til allt á frennsli um grunnvatn

Grunnvatnsstraumar, Þorlákshöfn og nágrenni:

- Selvogsstraumur
- Ölfusstraumur

Rennsli um Selvogsstraum:

- $\sim 16 \text{ m}^3/\text{s}$

Mynd 114. Reiknað grunnvatnsrennsli maí 1980 þegar grunnvatnsvatnaskil ná lengst til norðurs.

Landeldi sem fyrirhugað er við Þorlákshöfn og Reykjanes í á næstu árum

Eldis garður

Ísþór
Arnarlax
First Water
Thor Landeldi
Geo Salmo
Laxar

Efla Verkfræðistofa. 2024: Landeldi á laxfiski í Ölfusi – 20.000 tonna eldi á ári.

Landeldi sem fyrirhugað er við Þorlákshöfn og Reykjanesi í á næstu árum

Eldis garður

Ísþór
Arnarlax
First Water
Thor Landeldi
Geo Salmo
Laxar

Efla Verkfræðistofa. 2024: Landeldi á laxfiski í Ölfusi – 20.000 tonna eldi á ári.

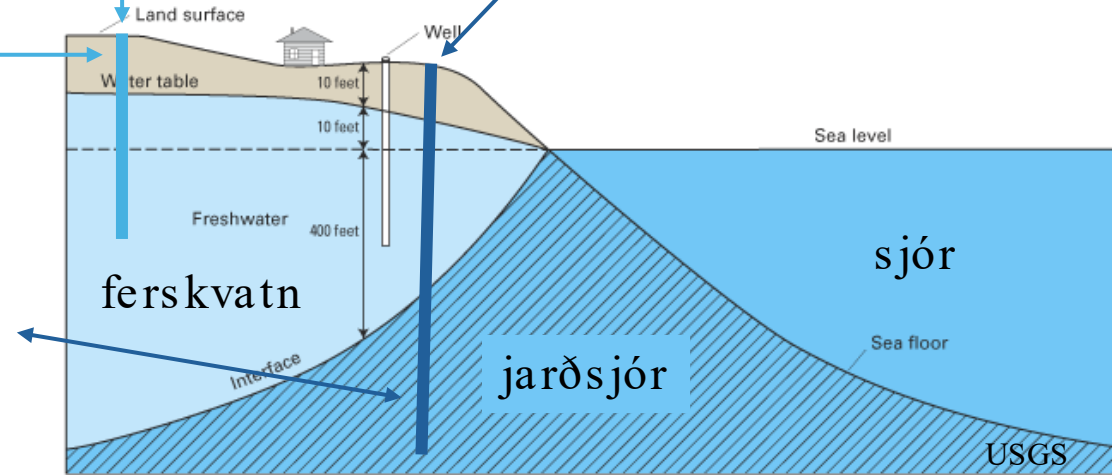

Dæmi: Áætlanir Thor landeldis

Borholur til að
dæla upp
ferskvatni

Borholur til að
dæla upp
jarðsjó

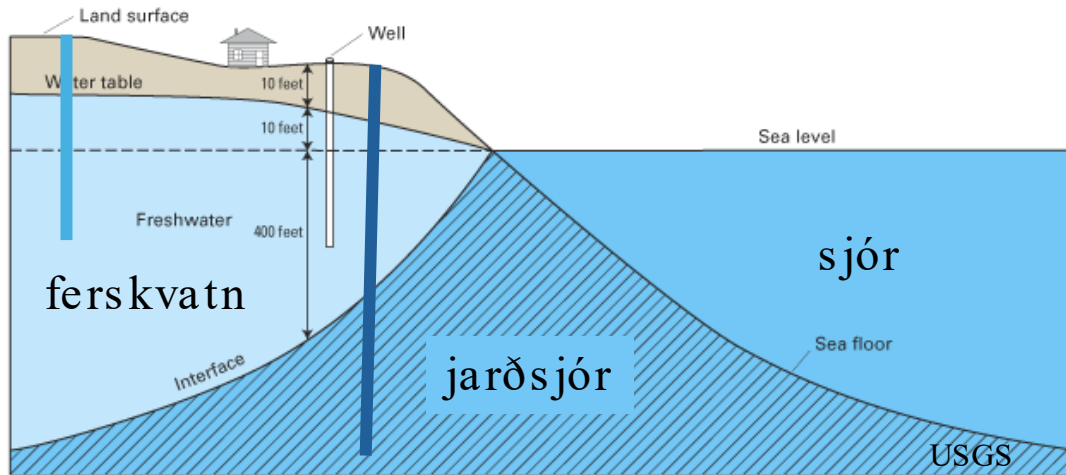
Stefnt á
20.000 tonna
framleiðslu á
ári

Vatnsnýting:
~15 m³/s

Mest jarðsjór
En þó um
2 m³/s
af fersku
grunnvatni

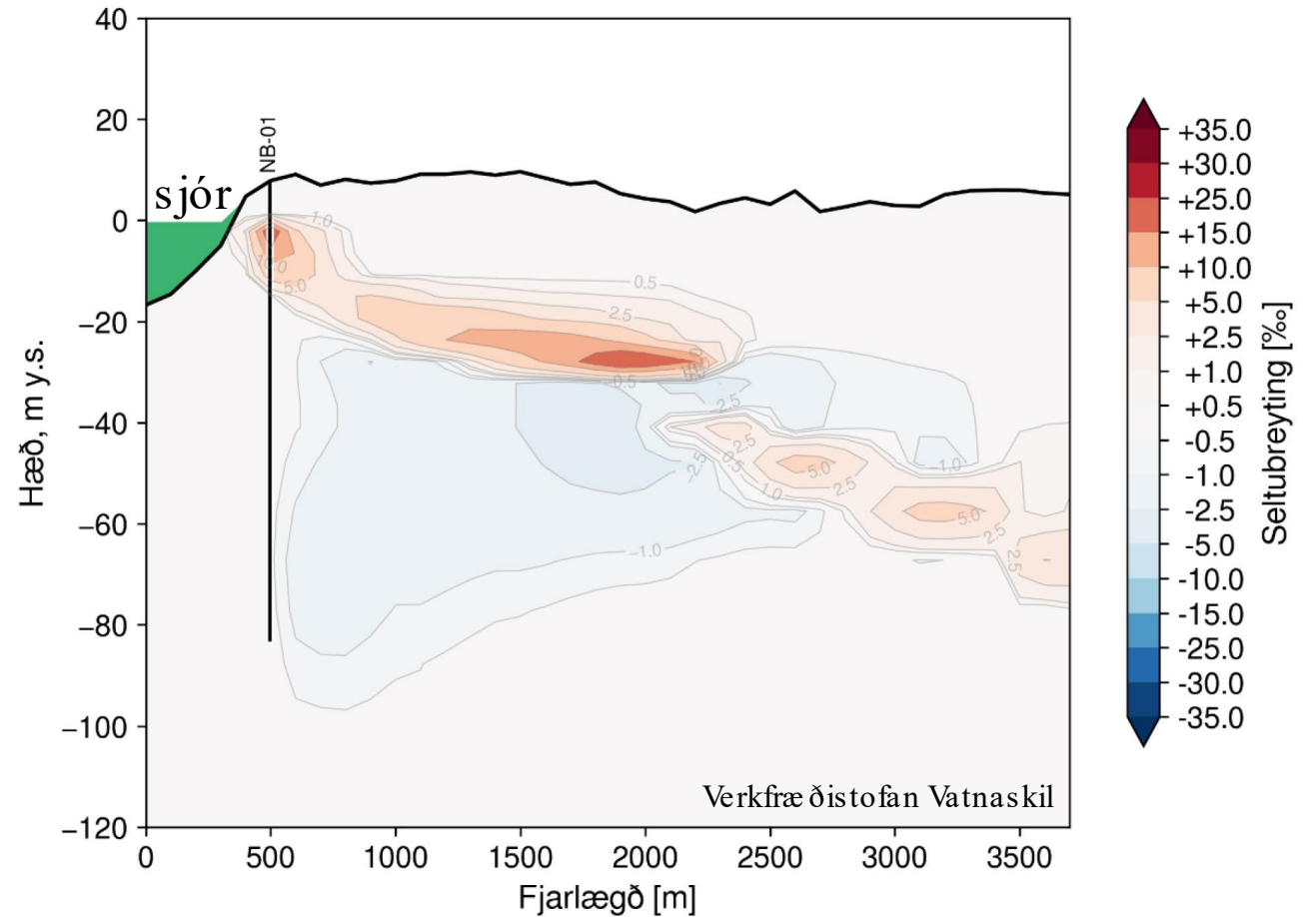

Áhrif vatnstöku á ferskvatnslínu og jarðsjó

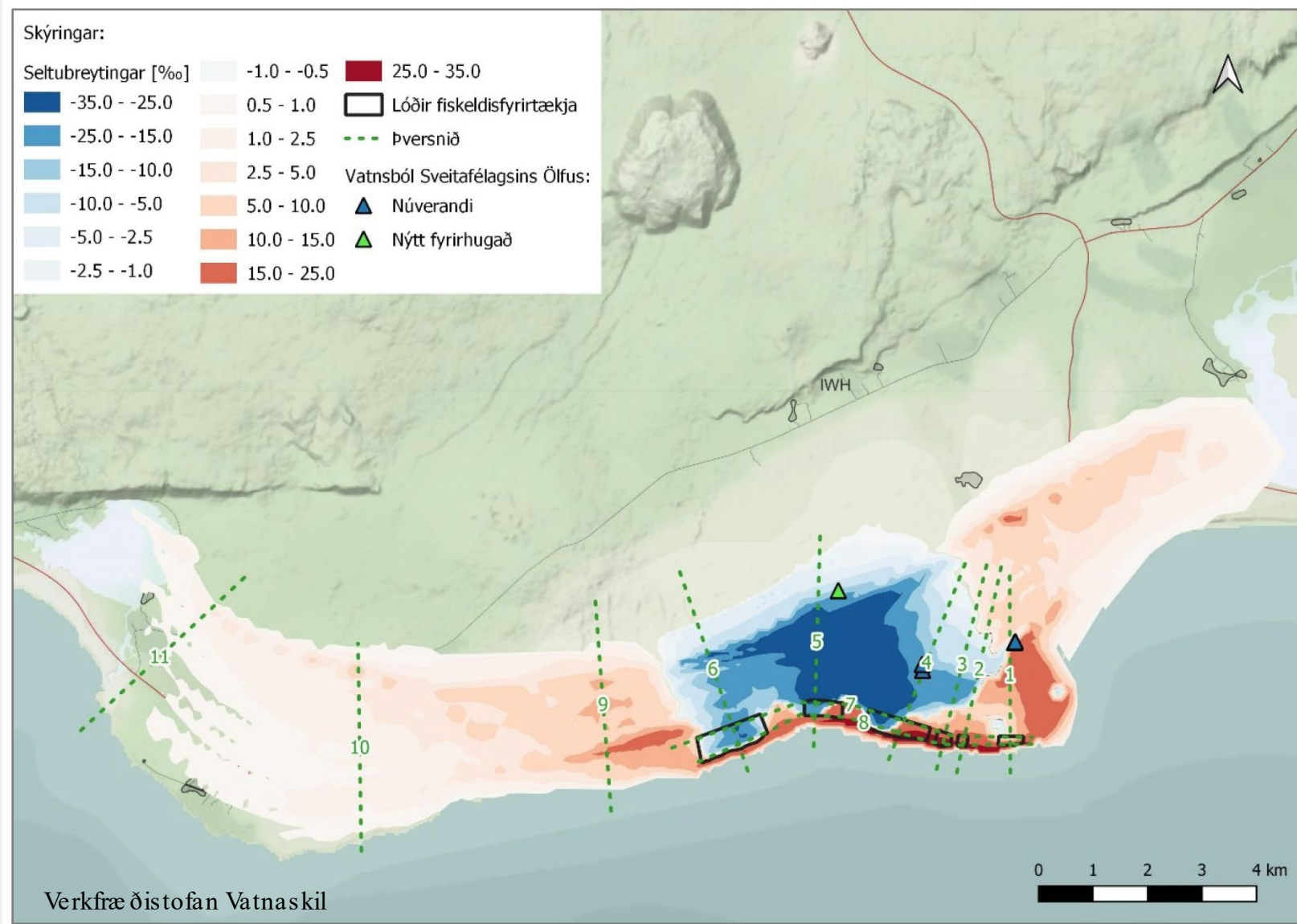
Vatnstakan hefur töluverð áhrif:

- Ferkskvatnslínan þynnist
- Blandlagið milli ferskvatns og jarðsjávar þykknar
- Jarðsjórinn sem dælt er upp verður ívið minna saltur – meira af ferskvatni notað en dælt er upp efst á svæðinu

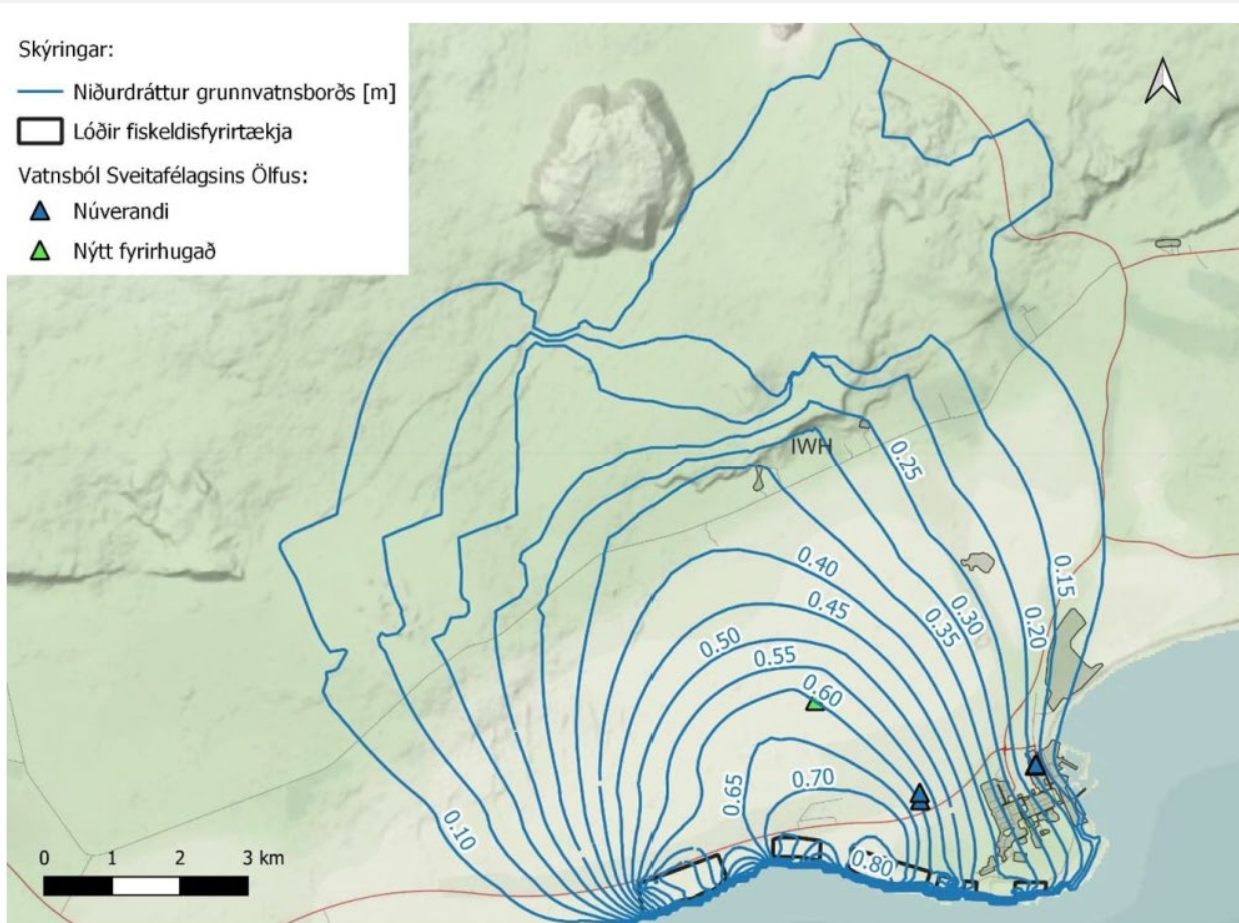

Reiknuð seltubreyting í 15 m undir sjávarmáli á vinnslusvæðinu við Þorlákshöfn

Reiknuð áhrif landeldis sem fyrirhugað er við Þorlákshöfn á grunnvatnsborð

Starfsstöð	Staðsetning	Vatnstaka (L/s)					
		Tilfelli 1		Tilfelli 2		Tilfelli 3	
		Grynnri	Dýpri	Grynnri	Dýpri	Grynnri	Dýpri
Íspór	Nesbraut 25	500	1.500	500	1.500	700	6.500
Arnarlax (áður Náttúra)	Laxabraut 5	340	420	340	420	340	420
Laxar	Laxabraut 9-11	5	2.500	5	2.500	375	5.000
First Water (áður Landeldi)	Laxabraut 15-27	50	1.000	50	1.000	700	20.000
Thor landeldi	Laxabraut 35-41	0	0	500	15.000	500	15.000
Geo Salmo	Laxabraut 45-61	0	0	0	0	1.000	18.500
Laxar	Fiskalón	167	0	167	0	167	0
Laxar	Bakki	167	0	167	0	167	0
Samherji	Núpar	300	0	300	0	300	0
Icelandic Water Holding	Hlíðarendi	70	0	70	0	70	0
Heild:		1.649	5.420	2.149	20.420	4.319	65.420

Hermanir Verkfræðistofunnar Vatnaskila

Notkun jarðsjávar og grunnvatns 65 m³/s þegar allt er talið!

Niðurstöður Verkfræðistöfunnar Vatnaskila um vatnstöku við Þorlákshöfn

Tafla 5. Yfirlit yfir reiknaða ferskvatns- og jarðsjávarvinnslu vinnsluaðila, tilfelli 3.

Vinnsluaðili	Grynnri vinnsla				Dýpri vinnsla				Heildarvinnsla		
	Vinnsla (L/s)	Selta (‰)	Ferskt (L/s)	Jarðsjór (L/s)	Vinnsla (L/s)	Selta (‰)	Ferskt (L/s)	Jarðsjór (L/s)	Vinnsla (L/s)	Ferskt (L/s)	Jarðsjór (L/s)
Geo Salmo	1.000	1	981	19	18.500	32	1.895	16.605	19.500	2.875	16.624
Thor landeldi	500	1	489	11	15.000	32	1.477	13.523	15.500	1.966	13.534
First Water	700	1	680	20	20.000	32	1.886	18.114	20.700	2.566	18.134
Laxar	375	11	262	113	5000	35	28	4.972	5.375	289	5.086
Arnarlax (áður Náttúra)	340	19	154	186	420	35	0	420	760	154	606
Íspór	700	19	323	377	6.500	35	41	6.459	7.200	365	6.835
Heild	3.615		2.889	726	65.420		5.327	60.093	69.035	8.216	60.819

Miðað við vatnstöku vegna framleiðslu á 70-80 þús. tonnnum af eldislaxi á ári

Vatnsnýting: 69 m³/s

Skipting:

Jarðsjór: 61 m³/s

Ferskvatn: 8 m³/s

Til samanburðar - öll nýting vatns til heimila og fyrirtækja á Íslandi í dag

~10 m³/s

Er hægt að ganga út frá því grunnvatnskerfið þoli nýtinguna?

Óvissuþættir:

- Vatnsnotkun mjög mikil – allt að þriðjungur af rennsli Sogsins – stærstu bergvatnsár landsins
- Eru möguleg áhrif e.t.v. vanmetin?
- Ekki hefur verið heilstætt vöktunarkerfi fyrir Selvogsstrauminn
- Koma þarf á slíku kerfi

Aðferðir/aðferðafræði:

- Borun eins nálægt strönd og hægt er – meira flæði jarðsjávar – auðveldari nýting
- Boraðar rannsóknaholur ofar – til að fylgjast með breytingum
- Áfangaskipting stækkunar – að ljóst sé að grunnvatnsnámið sé ekki að ganga of nærri grunnvatnskerfunum

Samantekt:

- Við búum að stærri grunnvatnsgeymum en flest önnur lönd
- Grunnvatnið mikil auðlind
- Hagnýting þarf að vera sjálfbær
- Flest bendir til þess að núverandi áætlanir um fiskeldi á Reykjanes skaga gangi upp
- EN: Eftirlitskerfin með grunnvatninu þarf að efla
- Vinna verkefna í áföngum þ.a. áhrif hvers áfanga sjáist áður en haldið er áfram
- Lítur út fyrir að veruleg tækifæri séu í landeldi hér á landi